

ข้อเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลอุทุมพรพิสัย

งานการศึกษา สำนักงานเขตเทศบาล
เทศบาลตำบลอุทุมพรพิสัย อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ

คำนำ

อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น เป็นอำเภอที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความศรัทธาที่ถือปฏิบัติจนเป็นวิถีชุมชนที่สืบทอดเป็นระเบียบแบบแผนต่อๆ กันมา จากรุ่นสู่รุ่นจนตกผลึกเป็นวัฒนธรรมประเพณี จารีตสังคม ตลอดจนค่านิยมที่สร้างเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่อย่างที่ใครจะเปลี่ยนแปลงได้

เทศบาลตำบลภูผาม่าน จึงได้จัดทำเอกสารเล่มนี้ขึ้น เป็นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้ จดจำ และนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารฉบับนี้ขึ้น ที่ให้ข้อมูลจนทำให้การจัดทำหนังสือสำเร็จด้วยดีทุกประการ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

งานการศึกษา ส่งเสริมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

เทศบาลตำบลภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน	๑
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๓
วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	๑๔
ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒๒
- ด้านเกษตรกรรม	๒๓
- ด้านหัตถกรรม	๒๔
- ด้านศิลปกรรม	๒๖
- ด้านแพทย์แผนไทย	๒๗
- ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน	๒๘
- ด้านศาสนาและประเพณี	๓๔
- ด้านอาหารพื้นบ้าน	๓๗

๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลภูผาม่านเป็นเทศบาลขนาดเล็ก มีเนื้อที่ ๖.๐๙ ตารางกิโลเมตร สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๒๐๐-๘๐๐ เมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มต่ำมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกมาก มีลำน้ำเข็ญ ลำน้ำที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรในพื้นที่เป็นอย่างมาก มีน้ำไหลตลอดทั้งปี เป็นแนวกันเขตอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่นและอำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ มีหนองสมอ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่ ๓๙๖ ไร่ ๔๗ ตารางวา ใช้กักเก็บน้ำ เพื่อประโยชน์ทางการเกษตรและใช้เป็นแหล่งน้ำดิบเพื่อผลิตน้ำประปา มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๓๖๑ สายหนองเขียด-วังสวาบ ตัดผ่าน

๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศจังหวัดขอนแก่นจากสถิติอากาศ จัดอยู่ในเขตภูมิอากาศร้อนชื้นสลับแล้ง ประกอบด้วย ๓ ฤดู คือ

๑. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม
๒. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม
๓. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

โดยสามารถสรุปสภาพภูมิอากาศได้ดังนี้

อุณหภูมิ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ ๒๖.๘ องศาเซลเซียส โดยในฤดูร้อนมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดประมาณ ๓๒.๗ องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๒๒.๓ องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดที่เคยวัดได้พบในเดือนเมษายนเท่ากับ ๔๒.๖ องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิต่ำที่สุดที่ตรวจวัดได้เท่ากับ ๕.๖ องศาเซลเซียส ตรวจวัดได้ในเดือนธันวาคม

ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ ๑,๒๐๙.๓ มม. ซึ่งจำนวนวันที่ฝนตกโดยเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ ๑๐๖.๗ วัน เดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนสูงสุดเท่ากับ ๑๙๖.๓ มม. และเดือนมกราคมมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนต่ำสุดเท่ากับ ๑๙.๐ มม.

ความชื้นสัมพัทธ์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีเท่ากับร้อยละ ๗๑ โดยมีค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปีเท่ากับร้อยละ ๘๘ และมีค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับร้อยละ ๕๐ โดยมีความชื้นต่ำสุดที่ตรวจวัดได้เท่ากับร้อยละ ๑๐ ตรวจวัดได้ในเดือนมีนาคม

ความเร็วลม ความเร็วลมเฉลี่ยทั้งปีอยู่ในช่วง ๑.๓-๒.๕ นี้อ โดยลมที่พัดส่วนใหญ่เป็นลมที่พัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ลมทิศตะวันตกเฉียงใต้และลมทางทิศใต้ โดยความเร็วลมสูงสุดที่ตรวจพบเท่ากับ ๔๗ นี้อ ในเดือนเมษายน

การระเหยของน้ำ อัตราการระเหยของน้ำโดยเฉลี่ยทั้งปีเท่ากับ ๑,๘๐๑.๙ มม. โดยมีอัตราการระเหยเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนเท่ากับ ๑๙๕.๕ มม. และอัตราการระเหยเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนกันยายนเท่ากับ ๑๒๑.๘ มม.

ความดันบรรยากาศ ค่าความดันบรรยากาศเฉลี่ยทั้งปีเท่ากับ ๑,๐๐๙.๔ เฮกโตปาสคาล มีพิสัยอยู่ระหว่าง ๑,๐๐๕.๓-๑,๐๑๕.๑ เฮกโตปาสคาล โดยมีค่าเฉลี่ยความดันบรรยากาศสูงสุดตลอดทั้งปีเท่ากับ ๑,๐๒๘.๑ เฮกโตปาสคาล และมีค่าความดันบรรยากาศต่ำสุดเท่ากับ ๙๙๔.๓ เฮกโตปาสคาล และมีค่าความต่างความดันบรรยากาศเฉลี่ยเท่ากับ ๕.๐ เฮกโตปาสคาล

๑.๔ ลักษณะของดิน

เทศบาลตำบลภูผาม่านมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สภาพดินก็เป็นดินเหนียว ดินเหนียวปนทราย ดินร่วน ดินร่วนปนทราย โดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำจะเป็นดินร่วนหรือดินดำ ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกมาก การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบันเทศบาลตำบลภูผาม่าน แบ่งออกได้ดังนี้

(๑) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ประชากรตั้งบ้านเรือนบริเวณตามแนวถนนทางด้านทิศ ตะวันออกและตะวันตกของสำนักงานเทศบาล ซึ่งติดกับลำน้ำเชิญ มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๓๖๑ สายหนองเขียด วังสวาบ ตัดผ่าน

(๒) ที่ดินประเภทเพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นนาข้าว ปลูกถั่วเหลือง อยู่ทางทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศใต้ของสำนักงานเทศบาล

๒. ด้านการเมือง/การปกครอง

๒.๑ เขตการปกครอง

เทศบาลตำบลภูผาม่าน แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ตำบล ๖ หมู่บ้าน ได้แก่

๑) ตำบลภูผาม่าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านภูผาม่าน หมู่ ๔ บ้านท่ากระเปือ และหมู่ ๖ บ้านโนนสว่าง

๒) ตำบลโนนคอม ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านโนนคอม หมู่ ๒ บ้านเขินเหนือ และหมู่ ๓ บ้านเขินใต้

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่านส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมทางการเมืองเสมอมาและ ประชาชนในเขตเทศบาลยังมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การช่วยเหลืองานเทศบาล เสนอแนะในกิจกรรมของ เทศบาลในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การประชุมประชาคมในการจัดแผนพัฒนาเทศบาล ประชุมประชาคม แก้ไขปัญหาความยากจน ฯลฯ

๒.๒ การเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบล ได้แบ่งเขตเทศบาลออกเป็น ๒ เขตเลือกตั้ง ดังนี้

๑. เขต ๑ ตำบลภูผาม่าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านภูผาม่าน หมู่ ๔ บ้านท่ากระเปือ และหมู่ ๖ บ้านโนนสว่าง จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ๑,๓๔๖ คน ชาย ๖๒๗ คน หญิง ๗๑๙ คน

๒. เขต ๒ ตำบลโนนคอม ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านโนนคอม หมู่ ๒ บ้านเขินเหนือ และ หมู่ ๓ บ้านเขินใต้ จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๑,๔๒๒ คน ชาย ๖๖๗ คน หญิง ๗๕๕ คน

๓. ประชากร

๓.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร

ในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๓,๓๕๙ คน แยกเป็นชาย ๑,๖๒๗ คน หญิง ๑,๗๓๒ คน มีจำนวนครัวเรือนเท่ากับ ๑,๓๘๘ ครัวเรือน หมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดคือ บ้านโนนสว่าง จำนวน ๘๒๘ คน รองลงไปตามลำดับคือ โนนคอม จำนวน ๖๐๒ คน บ้านเขินใต้ จำนวน ๕๔๑ คน บ้านท่ากระเปือ จำนวน ๕๐๔ คน บ้านเขินเหนือ จำนวน ๔๔๓ คน และหมู่บ้านที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ บ้านภูผาม่าน จำนวน ๔๓๐ คน

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากร (ข้อมูลเปรียบเทียบย้อนหลัง ๓ ปี)

จำนวนประชากร	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
ปี พ.ศ. ๒๕๕๖	๑,๖๖๓	๑,๗๖๔	๓,๔๒๗	๑,๓๐๗
ปี พ.ศ. ๒๕๖๗	๑,๖๔๙	๑,๗๕๕	๓,๔๐๔	๑,๓๓๕
ปี พ.ศ. ๒๕๖๘	๑,๖๒๗	๑,๗๓๒	๓,๓๕๙	๑,๓๘๘

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนครัวเรือนและประชากร แยกตามตำบล

ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร		รวม	จำนวนครัวเรือน
		ชาย	หญิง		
ตำบลโนนคอม	หมู่ที่ ๑ บ้านโนนคอม	๒๘๕	๓๑๗	๖๐๒	๒๑๕
	หมู่ที่ ๒ บ้านเขินเหนือ	๒๒๒	๒๒๑	๔๔๓	๑๔๙
	หมู่ที่ ๓ บ้านเขินใต้	๒๖๐	๒๘๑	๕๔๑	๑๙๓
ตำบลภูผาม่าน	หมู่ที่ ๑ บ้านภูผาม่าน	๒๐๙	๒๒๑	๔๓๐	๓๓๑
	หมู่ที่ ๔ บ้านท่ากระเปือ	๒๔๒	๒๖๒	๕๐๔	๑๓๓
	หมู่ที่ ๖ บ้านโนนสว่าง	๓๙๙	๔๒๙	๘๒๘	๓๖๖
	รวมทั้งสิ้น	๑,๖๑๙	๑,๗๓๑	๓,๓๕๐	๑,๓๘๘

ที่มา : ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลภูผาม่าน (ณ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

๓.๒ ช่วงอายุและจำนวนประชากร

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน แยกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน		
	ชาย	หญิง	รวม
๐-๔ ปี	๕๕	๔๕	๑๐๐
๕-๙ ปี	๗๔	๗๖	๑๕๐
๑๐-๑๔ ปี	๙๙	๘๒	๑๘๑
๑๕-๑๙ ปี	๑๐๖	๘๕	๑๙๑
๒๐-๒๔ ปี	๙๕	๘๐	๑๗๕
๒๕-๒๙ ปี	๙๙	๑๒๐	๒๑๙
๓๐-๓๔ ปี	๑๐๘	๘๓	๑๙๑
๓๕-๓๙ ปี	๑๒๒	๙๗	๒๑๙
๔๐-๔๔ ปี	๑๐๒	๑๔๓	๒๔๕
๔๕-๔๙ ปี	๑๒๒	๑๔๓	๒๖๕
๕๐-๕๔ ปี	๑๓๑	๑๕๒	๒๘๓
๕๕-๕๙ ปี	๑๒๓	๑๕๒	๒๗๕
๖๐-๖๔ ปี	๑๐๒	๑๔๙	๒๕๑
๖๕-๖๙ ปี	๑๐๓	๑๑๓	๒๑๖
๗๐-๗๔ ปี	๘๓	๑๐๐	๑๘๓
๗๕ ปีขึ้นไป	๑๐๓	๑๒๖	๒๒๙
รวม	๑,๖๒๗	๑,๗๓๒	๓,๓๕๙

ที่มา : ฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรเทศบาลตำบลภูผาม่าน (ณ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๘)

๔. สภาพทางสังคม

๔.๑ การศึกษา

เทศบาลตำบลภูผาม่านมีโรงเรียนในเขตพื้นที่ จำนวน ๒ แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕ ในปีการศึกษา ๒๕๖๘ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๒๗๙ คน จำนวน ห้องเรียน ๑๖ ห้องเรียน แยกได้ดังนี้

- โรงเรียนบ้านโนนสว่างท่ากระปือ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๑๖๐ คน จำนวนห้องเรียน ๘ ห้องเรียน ครู ๑๔ คน

- โรงเรียนบ้านโนนคอม มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด ๑๑๙ คน จำนวนห้องเรียน ๘ ห้องเรียน ครู ๑๒ คน

นอกจากนี้แล้วเทศบาลตำบลภูผาม่าน ยังจัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตเทศบาล ได้แก่ เทศบาลวัดเฉลียงทอง มีเด็กจำนวน ๒๘ คน จำนวนห้องเรียน ๒ ห้องเรียน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล วัดท่ากระปือ มีเด็กจำนวน ๕๒ คน จำนวนห้องเรียน ๒ ห้องเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดังกล่าว นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาและดูแลเด็กก่อนวัยเรียนเป็นสำคัญเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าศึกษา ต่อในระดับที่สูงขึ้น

ตารางที่ ๓ แสดงข้อมูลจำนวนนักเรียน

ลำดับ ที่	ประเภท	ระดับ	จำนวน ห้องเรียน	จำนวน นักเรียน	จำนวน ครูผู้สอน	สังกัด
๑	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลวัดเฉลียงทอง	ก่อนเกณฑ์	๒	๒๘	๒	เทศบาลตำบลภูผาม่าน
๒	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลวัดท่ากระปือ	ก่อนเกณฑ์	๒	๕๒	๓	เทศบาลตำบลภูผาม่าน
๓	โรงเรียนบ้านโนนสว่าง ท่ากระปือ	ก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา	๘	๑๖๐	๑๔	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
๔	โรงเรียนบ้านโนนคอม	ก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา	๘	๑๑๙	๑๒	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต ๕
รวม			๒๐	๓๕๙	๓๑	

๔.๒ สาธารณสุข

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชาชนส่วนมากมีสุขภาพที่ดี มีการคัดกรองสุขภาพ ให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยง โรคที่มักเกิดแก่ประชากรในชุมชน ได้แก่ โรคความดัน เบาหวาน โรคไข้เลือดออก มือ-ปาก-เท้าในเด็ก และโรคอื่นๆ อีกมาก บางครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การเข้ายาเพื่อบำบัด อาการเจ็บป่วยที่ไม่เหมาะสม การออกกำลังกายยังไม่สม่ำเสมอ และประชากรส่วนมากไม่ได้รับการตรวจ

สุขภาพ ปัญหาเหล่านี้เทศบาลพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไข โดยร่วมมือกับโรงพยาบาล สาธารณสุข จัดกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาเทศบาลตำบลภูผาม่านมีสถานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ ดังนี้

- จำนวนโรงพยาบาลขนาด ๓๐ เตียง ๑ แห่ง
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ๓ แห่ง
- จำนวนศูนย์บริการสาธารณสุขมูลฐาน ๒ แห่ง
- จำนวนคลินิกเอกชน ๔ แห่ง
- จำนวนร้านขายยา ๑ แห่ง

๔.๓ อาชญากรรม

ในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่านไม่พบข้อมูลอาชญากรรมเพราะประชาชนที่อยู่ในเขตส่วนมาก อยู่กันอย่างพี่น้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความรักใคร่สามัคคีจึงไม่พบข้อมูลการการปล้นทรัพย์ ฆ่าคน หรือ ช่มชู้ ฯลฯ ให้เห็น

๔.๔ ยาเสพติด

ยาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่านที่พบเห็นส่วนมากจะเป็นกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงานบ้าง ซึ่งทางอำเภอ สภ.ภูผาม่าน หน่วยงานภาครัฐในเขตอำเภอภูผาม่านก็ได้ช่วยกันกวาดล้าง จับกุม ส่งเข้าสถานบำบัด รวมถึงช่วยกันรณรงค์ให้ห่างไกลยาเสพติด ในกลุ่มนักเรียนและเยาวชนทางหน่วยงานภาครัฐมีการจัดอบรมเข้าค่าย รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดกันเป็นประจำ

๔.๕ การสังคมสงเคราะห์

ภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชนในเขตเทศบาล มี ๓ ลักษณะ ดังนี้ คือ

๑. การป้องกันปัญหา

โดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษา และ ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงเป็นอาสาสมัครในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาทางสังคม เช่น อสม. ชมรมผู้สูงอายุบ้านเขินใต้ อปพร. เป็นต้น

๒. การแก้ไขปัญหา

โดยให้ความช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ และจิตใจ ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ให้คำแนะนำปรึกษา โดยนักพัฒนาชุมชน งานสวัสดิการสังคมและด้านการเกษตร และทางโทรศัพท์

- ให้การช่วยเหลือในรูปของวัสดุ สิ่งของ และเงินสงเคราะห์ สำหรับผู้ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค นมผง วัสดุก่อสร้าง เบี้ยยังชีพ เป็นต้น

- ประสานงานการให้ความช่วยเหลือกับหน่วยงานภาคีอื่นๆ เช่น รับบริการต่ออายุบัตรประจำตัวคนพิการ รับลงทะเบียนเพื่อขอรับสิทธิเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด การขอรับเงินทุนประกอบอาชีพสำหรับคนพิการ การขอรับการช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เป็นต้น

๓. การฟื้นฟูและพัฒนาประชาชนผู้ด้อยโอกาส หรือประชาชนทั่วไป

โดยการฝึกอบรมกลุ่มเป้าหมายคุ้มครองสิทธิสตรี เด็ก คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเอดส์ สมาคมตาบอดพิการสงเคราะห์ ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ เด็ก เยาวชน คนว่างงาน กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

๕. ระบบบริการพื้นฐาน

๕.๑ การคมนาคมขนส่ง

ระบบการคมนาคมขนส่งที่สำคัญคือ การคมนาคมทางบกมีความสะดวก โดยมีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๓๖๑ สายหนองเขียด วังสาวบ ตัดผ่าน เป็นเส้นทางคมนาคมที่ใช้ติดต่อในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง มีเส้นทางคมนาคมในพื้นที่เทศบาลมีถนน ระยะทางรวม ๒๗,๘๔๐ เมตร แบ่งออกเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ระยะทางรวม ๑๔,๗๗๖ เมตร คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕ ของความยาวถนนทั้งหมด ถนนลาดยาง ระยะทางรวม ๗,๔๘๕ เมตร คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑ ของความยาวถนนทั้งหมด และถนนหินคลุก ระยะทางรวม ๒๒.๕ ของความยาวถนนทั้งหมด

๕.๒ การไฟฟ้า

- ไฟฟ้าที่ผลิตโดยการไฟฟ้านครหลวงหรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคคิดเป็น ๑๐๐ % ของพื้นที่
- จำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ ๑,๑๘๕ ครัวเรือน
- จำนวนครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ - ครัวเรือน
- จำนวนไฟฟ้าสาธารณะครอบคลุมทั้งเขตเทศบาล

๕.๓ การประปา

เทศบาลมีกิจการประปาเป็นของตนเอง สามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือนในเขตเทศบาล คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ และมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ปัจจุบันเทศบาลยังไม่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำสามารถที่จะจัดหาน้ำดิบสำหรับผลิตประปาให้ชุมชนได้

- จำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปา ๑,๒๒๒ หลังคาเรือน
- ปริมาณ จำนวนน้ำประปาที่ผลิตได้ ๖๐๘ ลบ.ม. ต่อวัน
- ปริมาณน้ำประปาที่ต้องการใช้ในแต่ละวันเฉลี่ย ๕๐๖ ลบ.ม. ต่อวัน
- จำนวนแหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปา ๑ แห่ง
- จำนวนแหล่งน้ำดิบสำรองที่ใช้ผลิตน้ำประปา ๑ แห่ง

๕.๔ โทรศัพท์

ราษฎรในเขตเทศบาลมีโทรศัพท์พื้นฐานใช้ ๓๕๗ เลขหมาย ตลอดจนมีการติดตั้งสถานีฐานเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ จนสามารถติดต่อได้ทุกพื้นที่

๕.๕ ไปรษณีย์หรือการสื่อสารหรือการขนส่ง และวัสดุ ครุภัณฑ์

๑. มีไปรษณีย์ จำนวน ๑ แห่ง ให้บริการ เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น. ในวันจันทร์ - เสาร์ (วันเสาร์ครึ่งวัน) หยุดวันอาทิตย์
๒. มีท่ารถขนส่งชุมแพทัวร์ จำนวน ๑ แห่ง ให้บริการหนึ่งเที่ยว เวลา ๑๙.๐๐ น.ของทุกวัน
๓. มีท่ารถตู้โดยสาร จำนวน ๑ แห่ง ให้บริการทุกวัน

๖. ระบบเศรษฐกิจ

๖.๑ การเกษตร

ประชากรในเขตเทศบาล ร้อยละ ๗๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง อ้อย

๖.๒ การประมง

(ในเขตเทศบาลไม่มีการประมง)

๖.๓ การปศุสัตว์

ลักษณะประกอบการปศุสัตว์ในพื้นที่เทศบาลฯ มีการเลี้ยงสัตว์ภายในครัวเรือน เพื่อการจำหน่ายเป็นรายได้ สัตว์ที่เลี้ยงส่วนมาก ได้แก่ โคเนื้อ กระบือ สุกร เป็ด ไก่ ปลา

๖.๔ การบริการ

ในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่านมีสถานบริการ ดังนี้

- ร้านอาหาร	๑๖	ร้าน
- ร้านเสริมสวย	๙	ร้าน
- ร้านอะไหล่เครื่องยนต์และซ่อมเครื่องยนต์	๑๑	ร้าน
- ร้านอุปกรณ์ไฟฟ้าวิทยุและอุปกรณ์ก่อสร้าง	๕	ร้าน
- ร้านขายของชำ	๒๓	ร้าน
- ตลาดสดเทศบาล	๑	แห่ง
- สถานีบริการน้ำมัน/ปั้ม	๒	แห่ง
- โรงสีข้าว	๖	แห่ง
- ร้านถ่ายรูป	๑	ร้าน
- ร้านการเกษตร	๔	ร้าน

๖.๕ การท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาล มีจำนวน ๑ แห่ง คือ หนองสมอ ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการปรับปรุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และสามารถเยี่ยมชมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกลุ่มที่ปลูกผักไว้รับประทานในครัวเรือนและส่งขายตลาดในเขตเทศบาล และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีกทางหนึ่ง และมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

๑. ภูผาม่าน อำเภอกุฉินารายณ์เป็นภูเขาหินปูนทั้งลูก มีหน้าผาตัดตรงเป็นแนวดิ่ง มองจากด้านหน้า จะเห็นคล้ายผ้าม่าน ความสูงประมาณ ๕๒๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ความสูงวัดจากระดับพื้นดินประมาณ ๓๐๐ เมตร ด้านบนของภูผาม่านเป็นหินสลับกับพื้นที่ป่าไม้ไผ่ มีสัตว์ป่าประเภทลิง หมูป่า และแก้ง อาศัยอยู่ มีถ้ำที่สำรวจแล้ว ได้แก่ ถ้ำค้างคาว ถ้ำพระ ถ้ำเสือ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยการไต่เขา การปีนหน้าผาที่สูงชัน

๒. ถ้ำค้างคาว อำเภอกุฉินารายณ์ ตั้งอยู่บนภูผาม่าน ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๒.๕ กิโลเมตร บริเวณหน้าผาด้านหน้าสูงจากระดับพื้นดินประมาณ ๑๐๐ เมตร ภายในมีถ้ำมีค้างคาวขนาดเล็กอาศัยนับล้านตัว ทุกวันค้างคาวจะออกจากถ้ำในเวลา ๑๘.๐๐ น. ใช้เวลา ๓๐-๔๕ นาที บินออกเป็นกลุ่มยวดยาวนับสิบกิโลเมตร

๓. ถ้ำภูตาหลอ อำเภอกุฉินารายณ์ เป็นถ้ำที่โอเอซิส พื้นที่ประมาณไร่เศษ เพดานถ้ำสูง ๕-๗ เมตร มีหินงอก หินย้อย ซึ่งอยู่ในสภาพที่เป็นธรรมชาติ พื้นถ้ำเป็นดินเรียบ อากาศภายในเย็นสบาย หินบางก้อนมีลักษณะคล้ายเขี้ยวหนุมาน

๔. น้ำตกตาดฟ้า อำเภอกุฉินารายณ์ เป็นน้ำตกที่เกิดจากห้วยตาดฟ้า ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น กับอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในท้องที่บ้านดงสระคร่าน หมู่ ๗ ตำบลวังสวาบ ห่างจากที่ว่าการอำเภอกุฉินารายณ์ ๔๐ กิโลเมตร มีชั้นน้ำตกประมาณ ๕ ชั้น ชั้นที่มีความสูงและความสวยงามมากที่สุด เป็นน้ำตกชั้นสุดท้ายที่มีความสูงประมาณ ๘๐ เมตร เป็นน้ำตกที่มีความสูงมากที่สุดของอำเภอกุฉินารายณ์

๖.๖ อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ส่วนมากจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรือขนาดครัวเรือน เช่น โรงงานทำขนมจีน ทอผ้า เป็นต้น

๖.๗ การพาณิชย์ และกลุ่มอาชีพ

เทศบาลตำบลภูผาม่านมีศูนย์กลางพาณิชย์กรรมเพียง ๑ แห่ง ซึ่งเป็นลานค้าชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากตัวชุมชนอยู่ห่างจากตัวเมือง ฉะนั้น การพาณิชย์กรรมหลักส่วนใหญ่ประชากรจะนิยมไปซื้อหาสิ่งของ จากตัวชุมชนเทศบาลเองมีสินค้าต่าง ๆ ดังนี้ ไม้กวาด กระจตข้าว หวดนึ่งข้าว พัด เสื้อตรุษไทย ผ้าชิ้นควบ ผ้าขาวม้า ผ้าไหม คั่วเนื้อ คั่วปลา ข้าวเหนียว ขนมฝักบัว ฯลฯ

กลุ่มอาชีพ ในเขตเทศบาลมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในเขตเทศบาล จำนวน ๑๑ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวนสมาชิก ๒๗ คน
๒. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีจำนวนสมาชิก ๕๘ คน
๓. กลุ่มจักรสานหมี่ ๒ บ้านเขินเหนือ มีจำนวนสมาชิก ๗ คน
๔. กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง มีจำนวนสมาชิก ๑๗ คน
๕. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทามเขินใต้ มีจำนวนสมาชิก ๑๓ คน
๖. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวอนุรักษ์ทาม(หนองสมอ) บ้านโนนคอม มีจำนวนสมาชิก ๑๖ คน
๗. กลุ่มเส้นพลาสติกไทภู มีจำนวนสมาชิก ๖ คน
๘. กลุ่มตะกร้าสานเส้นพลาสติก มีจำนวนสมาชิก ๖ คน
๙. กลุ่มชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีชุมชนบ้านเขินเหนือชุมชนวัดเฉลียงทอง มีจำนวนสมาชิก ๔๘ คน
๑๐. กลุ่มตุงใยแมงมุม มีจำนวนสมาชิก ๑๕ คน
๑๑. กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านเขินเหนือ มีจำนวนสมาชิก ๑๔ คน

๖.๘ แรงงาน

ส่วนมากแรงงานที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่านก็จะเป็นแรงงานด้านการเกษตร แรงงานก่อสร้าง แรงงานตามร้านค้าทั่วไป ค่าแรงขั้นต่ำที่ได้รับ วันละ ๓๐๐-๓๕๐ บาท

๗. ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

๗.๑ การนับถือศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ ๙๙ ของจำนวนประชากรทั้งหมด คงเหลือร้อยละ ๑ นับถือศาสนาคริสต์ ศาสนสถานในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน จำนวน ๔ แห่ง แยกเป็น

- ๑) วัดท่ากระป้อ
- ๒) วัดเฉลียงทอง
- ๓) วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม
- ๔) วัดทุ่งสว่าง

๗.๒ ประเพณีและงานประจำปี

ประเพณีพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของบุคคลหรือสังคม และยึดถือสืบทอดกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ประเพณีพิธีกรรมของชาวอำเภอกุฎมาวัน ได้แก่

- **ประเพณีตรุษไทกุฎมาวัน** เป็นประเพณีที่หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ เอกชน พ่อค้าและประชาชนได้ร่วมกันจัดงานอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยจัดงานในวันแรม ๑๔ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนสี่ และขึ้นหนึ่งค่ำ เดือนห้า เป็นประเพณีที่ชาวไทกุฎมาวันเชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีนี้แล้วจะทำให้บ้านเมืองสงบสุขไม่แห้งแล้งมีแต่ความอุดมสมบูรณ์มีโอกาสได้ขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน และเป็นการขอขมาหรือขอโทษผู้ที่มิอาจรู้สึกรู้สาว่าที่เคยล่วงเกินด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดเป็นสิริมงคลต่อตนเองต่อครอบครัว ต่อหมู่บ้าน เกิดความรักความสามัคคี เพราะในวันนี้ลูกหลานที่ไปประกอบอาชีพตามท้องถิ่นต่างๆ จะเดินทางกลับมาบ้านเพื่อร่วมทำบุญหาบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วโดยนำข้าวปลาอาหารไปถวายพระสงฆ์สามเณร เพื่ออุทิศส่วนกุศลหาผู้ตาย และเป็นการเฉลิมฉลองให้ตนเองและบ้านเมืองที่อายุผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ มาได้อีกหนึ่งปี จึงมีการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อเป็นการพักผ่อนหลังจากทำงานหนักมาตลอดปี จะมีการละเล่นตลอดสามวันสามคืนโดยไม่ประกอบภารกิจใด ๆ จึงถือได้ว่าเป็นประเพณีที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่แบบโบราณ และนอกจากนี้ยังเป็นการแสดงความเคารพต่อผีเจ้านายและเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรอีกด้วย

- **ประเพณีลอยกระทงในวันออกพรรษา** เป็นประเพณีที่ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลกุฎมาวันนิยมจัดงานประเพณีลอยกระทงในวันวันออกพรรษา ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าประเพณีวันออกพรรษา หรือประเพณีเดือนสิบเอ็ด มีความแตกต่างจากที่อื่น ๆ ที่นิยมจัดงานประเพณีลอยกระทงในช่วงเดือนสิบสอง จึงเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล เพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคาบางหลักฐานเชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธรูปที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมทามหานทีและบางหลักฐานก็ว่าเป็นการบูชาพระอุปคุตอรหันต์หรือพระมหาสววก มีกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิเช่น ทำบุญตักบาตร พิธีลอยกระทง ประกวดกระทง การแข่งขันเรือพาย และกิจกรรมการละเล่นตามประเพณี

- **ประเพณีสงฆ์น้ำถ้ำพระ และต่อชะตาถ้ำ** จะจัดขึ้นในวันธรรมสวนะ (หรือวันพระ) หลังจากเล่นสงกรานต์ประจำปี ในวันที่ ๑๓-๑๔ เมษายน เสร็จแล้ว เมื่อถึงวันพระ ไม่ว่าจะเป็วันพระเล็ก (ขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ) หรือ วันพระใหญ่ (ขึ้นหรือแรม ๑๕ ค่ำ) ชาวอำเภอกุฎมาวัน โดยเฉพาะในเขตเทศบาลตำบลกุฎมาวัน และหมู่บ้านใกล้เคียง จะร่วมกันไปสงฆ์น้ำพระที่ถ้ำพระและต่อชะตาถ้ำ เพื่อเป็นการอนุรักษณ์และส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของประชาชน ให้ประเพณีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งตัวบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้ดำเนินไปสู่ความรุ่งเรืองและสงบสุขร่วมกัน

๗.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

ชาวกุฎมาวันมีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่มีความสำคัญและยึดถือสืบทอดกันมาจนเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวอำเภอกุฎมาวัน ได้แก่ การแต่งกาย ชาวกุฎมาวันนิยมแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองเรียกว่า “ชุดไทกุฎมาวัน” โดย ผู้หญิงจะสวมเสื้อสีดอกหมาก นุ่งผ้าซิ่นควบ (สีแดง สีเขียว สีม่วง) ส่วนผู้ชายจะนุ่งผ้าสะโพรง ในวันสำคัญทางศาสนา งานประเพณี และต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือน ซึ่งชาวบ้านจะทอผ้าใช้เองและเป็นอาชีพเสริม โดยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้ประชาชนในเขตเทศบาลยังมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ วิธีการทำเครื่องจักสารใช้สำหรับในคร้วเรือน วิธีการเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหม วิธีการทอเสื่อจากต้นกก วิธีการทำพานบายศรี และมีการทำขนม อาหารพื้นบ้าน จะทำกันในช่วงเทศกาลหรืองาน

บุญต่างๆ เพื่อถวายพระสงฆ์และเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยมเยือนและอุทิศหาบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ได้แก่ คั่วเนื้อ หรือคั่วปลา ขนมหิน ข้าวเหนียว ข้าวตอก ข้าวปาด ข้าวเหนียวแดง ขนมหักบัว

ภาษาถิ่น มีภาษาพูดประจำถิ่น คือ ภาษาไทภูผาม่าน (ภาษาลาวเทิง) สำเนียงคล้ายกับภาษาท้องถิ่นจังหวัดเลยและภาษาท้องถิ่นของอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์

๗.๔ สีนค้ำพื้นเมืองและของที่ระลึก

ชาวภูผาม่านมีการทอผ้าเป็นอาชีพเสริมและใช้เองในครัวเรือน มีทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้าย ชาวภูผาม่านจะแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นกว่าพื้นที่ใกล้เคียง คือ ชุดไทภูผาม่าน มีจำหน่ายเป็นของระลึกแก่ ญาติมิตร แขกและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือน

๘. ทรัพยากรธรรมชาติ

๘.๑ น้ำ ที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค เป็นน้ำที่ได้จากน้ำฝน และน้ำดิบจากแม่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ที่สำคัญในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน ดังนี้

- ลำน้ำเซิน เป็นลำน้ำหลักที่ให้ประโยชน์ทางการเกษตรในพื้นที่เป็นอย่างมาก มีน้ำไหลตลอดปี เป็นแนวเขตแบ่งระหว่างอำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น และอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ต้นน้ำมาจากเขื่อนจุฬาภรณ์ ซึ่งกั้นลำน้ำพรมและเป็นลำน้ำเชิญ ไหลผ่านหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่ถึง ๑๓ หมู่บ้าน มีลำน้ำสาขา ได้แก่ ลำห้วยทราย ลำห้วยสังฆวน ลำห้วยข่า ลำห้วยม่วง ลำห้วยโป่งโก เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวอำเภอภูผาม่านตลอดปี

- หนองสมอ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่ ๓๙๖ ไร่ ๔๗ ตารางวา ซึ่งปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร ใช้เป็นแหล่งน้ำดิบเพื่อผลิตน้ำประปา เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาไว้บริโภคแก่ประชาชน ในหมู่บ้านโนนคอมและใกล้เคียง และใช้เป็นพื้นที่รับน้ำที่ไหลมาจากลำน้ำต่างๆ สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี

- ลำห้วยลึก เป็นลำห้วยธรรมชาติขนาดเล็กในเขตเทศบาลตำบลภูผาม่าน ซึ่งรับน้ำมาจากเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย (ฝายป่าบัว) เขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังสวาบ และเขตองค์การบริหารส่วนตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งไหลมาบรรจบกับลำน้ำเชิญ

๘.๒ ป่าไม้ ในเขตเทศบาลไม่มีป่าไม้

๘.๓ ภูเขา ในเขตเทศบาลไม่มีภูเขา ภูเขาจะอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียง อำเภอภูผาม่านมีภูเขาที่ชื่อว่า “ภูผาม่าน” อยู่ห่างจากตัวอำเภอภูผาม่านเพียง ๒.๕ กิโลเมตร จะมีลักษณะหน้าผาสูงชันเหมือน “ม่าน” จึงเรียกว่า “ภูผาม่าน” และได้นำมาเป็นชื่ออำเภอ ซึ่งฟังดูแล้วไพเราะมาก มีถ้ำค้างคาว ซึ่งมีค้างคาวอาศัยอยู่จำนวนนับล้านตัว ทุกวันค้างคาวจะออกจากถ้ำในเวลา ๑๘.๐๐ น. ใช้เวลา ๓๐-๔๕ นาที จึงจะหมดฝูงบินออกเป็นกลุ่มยวมนับสิบล้านตัว

๘.๔ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในพื้นที่ของเทศบาลส่วนมากเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก ที่อยู่อาศัย ร้านค้า สถานประกอบการ ตามลำดับ และมีพื้นที่เพียงเล็กน้อยที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ก็ได้แก่ ดิน น้ำ ต้นไม้ อากาศที่ไม่มีมลพิษ มีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรเพียงพอ เนื่องจากมีแหล่งน้ำ ๓ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำเชิญ ห้วยลึก และหนองสมอพื้นที่ส่วนมากเป็นของประชาชน เอกชน ปัญหาด้านขยะ เมื่อชุมชนแออัด ขยะก็มากขึ้นการแก้ไขปัญหา เทศบาลได้จัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชนและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน เช่น โครงการธนาคารขยะโครงการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่างๆ ในพื้นที่ของตนเองและ

ที่สาธารณชนรวมทั้งปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมืองให้ร่มรื่นสวยงาม ให้เป็นเมืองน่าอยู่ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ
ของประชาชน ฯลฯ

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา แก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนก ภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ สวนเกษตร ไร่นาสวนผสม เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูป ผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาดเพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็น กระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่าย ผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มหัตถกรรม กลุ่มโรงสี เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนใน ชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น การดูแลและรักษาสุขภาพ แบบพื้นบ้านและแผนโบราณไทย การนวดแผนโบราณ เป็นต้น

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ป่าชายเลน การทำแนวปะการัง เทียม การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการบริการและ สะสมกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกใน ชุมชน เช่น การจัดการเรื่องกองทุนของชุมชนในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการ การประกันคุณภาพชีวิต ให้เกิดความ มั่นคงในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุน สวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการ องค์กรกลุ่มสวนยางพารา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษา ถิ่น การรวบรวมหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทาง ศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในประเพณีลอย กระทง เป็นต้น

วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ชาวอำเภอภูพานมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความสำคัญและยึดถือสืบทอดกันมาจนเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวอำเภอภูพาน ได้แก่

✚ **การแต่งกาย** ชาวภูพานมีการทอผ้าเป็นอาชีพเสริมและใช้เองในครัวเรือน มีทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้ายของชาวอำเภอภูพานจะแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นกว่าพื้นที่ใกล้เคียงคือ ชุดตรุษไทภูพาน โดย ผู้หญิงจะสวมเสื้อสีดอกหมาก นุ่งผ้าซิ่นควบ (สีแดง สีเขียว สีม่วง) ส่วนผู้ชายนุ่งผ้าสะโพรง

✚ **ภาษา** ชาวอำเภอภูพานมีภาษาพูดประจำถิ่น คือ ภาษาไทภูพาน (ภาษาลาวเฉียง) สำเนียงคล้ายกับภาษาท้องถิ่นจังหวัดเลย และภาษาท้องถิ่นของอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์

✚ **ขนม อาหารพื้นบ้าน** จะทำกันในช่วงเทศกาลหรืองานบุญต่างๆ ที่ทำขึ้นมาเพื่อถวายพระสงฆ์ และเลี้ยงแขกที่มาเยี่ยมเยียนและอุทิศหาบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ได้แก่ คั่วเนื้อ คั่วปลา ขนมจีน ข้าวเหนียว ข้าวตอก ข้าวปาด ข้าวเหนียวแดง ขนมฝักบัว เป็นต้น

+ การเล่นเกมพื้นบ้านประเพณีตรุษไทยภูมามาน เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความร่าเริง ยินดี เฉลิมฉลองด้วยการกิน การดื่ม การเที่ยวและการละเล่น จึงมีการละเล่นต่างๆมากมาย แต่ปัจจุบันจะเห็นว่าการละเล่นบางอย่างอาจจะลึบเลิกไป เช่น ซี่ม้าหลักโปก ชนไก่ชน ตบมวยแม่บักผาบ หมาไล่ห่าน แม่ร้าง-พ่อหม้าย ตะกร้อไ้เม็ง หนอนหลัก เสือกินวัว บักหุ้ม ต่อไก่ เป็นต้น ส่วนการละเล่นชักเย่อ สะบ้า ขาโลกเถก วิ่งกะโหลกกะลา วิ่งกระสอบ มอญซ่อนผ้า ปีนต้นหมาก ยังมีเล่นกันอยู่ เป็นที่น่าสังเกตว่าปัจจุบันการละเล่นรื่นเริงเหล่านี้ซบเซาลงไปมากจนแทบจะไม่หลงเหลือให้เห็นเพราะแม่แต่เด็กๆ ยังไม่นิยมเล่น อาจเป็นเพราะสังคมปัจจุบันมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากสมัยก่อน เนื่องจากการคมนาคมสะดวกและเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในชีวิตประจำวันมากขึ้น

+ ขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ประเพณีพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของบุคคลหรือสังคม และยึดสืบทอดกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ประเพณีพิธีกรรมของชาวอำเภอกุฎมาไม่ว่าจะเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการตาย หรือประเพณีฮีดตีสบสอง บางเดือนมีความคล้ายคลึงกับชาวไทยอีสานส่วนอื่นๆของภาค แต่บางเดือนก็แตกต่างออกไป

ประเพณีและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลกุฎมา

ที่	ประเพณี/วัฒนธรรม	ช่วงเวลา	หมายเหตุ
๑	ประเพณีตรุษไทย	วันแรม ๑๔-๑๕ ค่ำ เดือน ๔ วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕	
๒	ประเพณีลอยประทีปโคมไฟในวันออกพรรษา	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔	
๓	ประเพณีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง	วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒	
๔	ประเพณีบุญคุณลาน	วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓	
๕	ประเพณีวันสงกรานต์	๑๓-๑๕ เมษายน	
๖	ประเพณีสงน้ำถ้าพระและต่อชะตาถ้าน้ำ (ถ้าอ่าง)	วันพระแรกหลังวันสงกรานต์	
๗	ประเพณีสงน้ำถ้าหมูป	๑๓-๑๕ เมษายน	
๘	ประเพณีบุญเดือนหก	ภายในเดือนหก	
๙	ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา	วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘	

❖ ประเพณีตรุษไท

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีตรุษไทภูผาม่าน จัดขึ้นในวันแรม ๑๔ วันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ และขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ เป็นประเพณีที่ชาวไทภูผาม่านเชื่อว่าเมื่อประกอบพิธีนี้แล้วจะทำให้บ้านเมืองสงบสุข ไม่แห้งแล้งมีความอุดมสมบูรณ์ มีโอกาสได้ขอพรจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน และเป็นการขอมาหรือขอโทษผู้ที่มีอาวุโสสูงกว่าที่เคยล่วงเกินด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดเป็นสิริมงคลต่อตนเองครอบครัว ต่อหมู่บ้าน เกิดความรักความสามัคคี เพราะในวันที่ลูกหลานที่ไปประกอบอาชีพตามท้องถิ่นต่างๆ จะเดินทางกลับบ้านเพื่อร่วมทำบุญหาพรพรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยนำข้าวปลา อาหารไปถวายพระสงฆ์สามเณรเพื่ออุทิศส่วนกุศลหาผู้ตาย และเป็น การเฉลิมฉลองให้ตนเองและบ้านเมืองที่ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ มาได้อีกหนึ่งปี จึงมีการละเล่นเพื่อเป็นการพักผ่อนหลังจากทำงานหนักมาตลอดปี จะมีการละเล่นตลอดสามวันสามคืน โดยไม่ประกอบภารกิจใดๆ จึงถือได้ว่าเป็นประเพณีที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่แบบโบราณ และนอกจากนี้ยังเป็นการแสดงความเคารพต่อผีเจ้านายและเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร

❖ ประเพณีลอยกระทงที่โปคมไฟในวันออกพรรษา

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีของไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล งานลอยกระทงเริ่มทำตั้งแต่วันออกพรรษา วันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ หรือวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาก น้ำจะเต็มสองฝั่งแม่น้ำ การลอยกระทงส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความกตัญญู ระลึกถึงผู้มีพระคุณต่อมนุษย์ เช่น พระพุทธเจ้า เทพเจ้า พระแม่คงคา และบรรพชน เป็นต้น และแสดงถึงความกตเวทิต์ (ตอบแทนคุณ) ด้วยการเคารพบูชาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ โดยเฉพาะการบูชาพระพุทธเจ้า หรือรอยพระพุทธบาท ถือได้ว่าเป็นคติธรรมอย่างหนึ่ง ที่บอกเป็นนัยให้พุทธศาสนิกชนได้เจริญรอยตามพระบาทของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามทั้งปวง ประเพณีลอยกระทงนอกจากจะเป็นประเพณีที่มีคุณค่าในเรื่องการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิต์ต่อผู้มีพระคุณดังกล่าวมาแล้วประเพณีนี้ยังมีคุณค่าต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนา เช่นทำให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ทำให้ชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันจัดงานหรือในบางที่ที่มีการทำบุญ ก็ถือว่ามีส่วนช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนา และในหลายๆแห่งก็ถือโอกาสดีในการรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแม่น้ำลำคลองไปด้วย

❖ ประเพณีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีลอยกระทงเป็นประเพณีของไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล งานลอยกระทงเริ่มตั้งแต่กลางเดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลาก น้ำจะเต็มสองฝั่งแม่น้ำ ประเพณีนี้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์และขอขมาต่อพระแม่คงคา บางหลักฐานเชื่อว่าเป็นการบูชารอยพระพุทธบาทที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมทามหานที และบางหลักฐานก็ว่าเป็นการบูชาพระอุปคุตอรหันต์หรือพระมหาสาวก ประเพณีลอยกระทงได้กำหนดจัดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ติดกับแม่น้ำลำคลอง หรือแหล่งน้ำต่างๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจแตกต่างกันไป

❖ ประเพณีบุญคุณลาน

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณี บุญกุ่มข้าวใหญ่ หรือ บุญผู้คนสู่ขวัญข้าว เป็นประเพณีทำบุญฮิตสิบสองของชาวอีสานที่เรียก ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ ที่จัดขึ้นในช่วงขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี เป็นการนำข้าวที่นวดแล้ว กองขึ้นให้สูง เรียกว่า คุณลาน หมายถึง เพิ่มเข้า หรือ ทำให้มากขึ้น อนึ่งงานบุญคุณลานคือการบูชาคุณพระแม่โพสพเพื่อให้ระลึกถึงคุณของข้าว ดังนั้นจึงมีการนำเอาข้าวเปลือกมารวมกันและจัดตกแต่งเป็นปราสาทข้าวประดับตกแต่งด้วยไฟ สี แสง ให้ดูสวยงาม

และมีพิธีสู่ขวัญข้าว ซึ่งในบริเวณพิธีก็จะประกอบไปด้วยเครื่องบวงสรวงสักการะบูชา ซึ่งประกอบไปด้วยผลไม้ พืชผักต่างๆ ที่เป็นของมงคลชุมชนคุณธรรมวัด มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณและคงไว้ซึ่งการทำนุบำรุงในพระพุทธศาสนาตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ พร้อมทั้งเป็นการสร้างความสามัคคีปรองมตรของทุกคนในชุมชนและบูชารำลึกคุณของชีวิตของคนอีสาน ฮิตสิบสอง คองสิบสี่ตามประเพณีโบราณ

❖ ประเพณีวันสงกรานต์

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีสงกรานต์หรือประเพณีทำบุญรับปีใหม่ เป็นประเพณีของไทยสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลเป็นการเปลี่ยนศักราชใหม่ของไทย โดยทั่วไปถือว่าวันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันที่ ๑๔ เมษายนเรียกว่า วันเนา และยังคงถือเป็นวันครอบครัวอีกด้วย และวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า วันเถลิงศก ดังนั้น ช่วงเทศกาลสงกรานต์จึงเป็นวันแห่งความเอื้ออาทร ความรัก ความผูกพัน ที่มีต่อกันทั้งครอบครัว ชุมชน สังคม และศาสนา ประชาชนทั่วไปจะร่วมกันจัดกิจกรรมทางศาสนาขึ้น มีการถวายเครื่องสักการะ สรงน้ำพระพุทธรูปกับปูชนียสถานตามความสำคัญของท้องถิ่น รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ การเล่นรดน้ำเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ญาติมิตร มีขบวนแห่สงกรานต์ การปล่อยนกปล่อยปลา ถือกันว่าเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

❖ ประเพณีสงฆ์น้ำถ้ำพระและต่อชะตาถ้ำน้ำ (ถ้ำอ่าง)

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

การจัดงานประเพณีเป็นสิ่งที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดหรือสร้างขึ้นและปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยมีความมุ่งหวังจะใช้ประเพณีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งตัวบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ได้ดำเนินไปสู่ความรุ่งเรืองและสงบสุขร่วมกัน ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า “วัฒนธรรมประเพณี” โดยเฉพาะประเพณีการสงฆ์น้ำถ้ำพระ นับเป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่ง ที่บรรพบุรุษของท้องถิ่นอำเภอภูพาน แต่โบราณได้กำหนดขึ้นมา เพื่อเป็นอุบายในการสอนคนในชุมชนให้เกิดจิตสำนึกที่ตึงามและตระหนักในคุณค่าของศีลธรรมที่แฝงอยู่กับประเพณีนั้นๆ กล่าวคือ การสงฆ์น้ำถ้ำพระแต่โบราณจะต้องเดินทางด้วยเท้า เพราะการคมนาคมไม่สะดวกทุกคนที่ไปจะต้องแข็งแรง และจะไม่ให้ลูกหลานไปด้วย โดยบอกว่าเจ้าป่าเจ้าเขาดุร้าย แต่ความจริงแล้วเพราะการคมนาคมไม่สะดวก ถ้าลูกหลานไปด้วย ก็จะเพิ่มภาระให้ผู้ใหญ่ขึ้นมาอีก

❖ ประเพณีสงฆ์น้ำถ้ำหมูป

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีทรงน้ำถ้ำหมูปนับเป็นประเพณีที่บรรพบุรุษของชาวอำเภอภูพานแต่โบราณได้กำหนดขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดจิตสำนึกที่ตึงาม และตระหนักในคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา และได้ร่วมกันรำลึกถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของถ้ำหมูป โดยจัดกิจกรรมสงฆ์น้ำถ้ำหมูป ปีละ ๑ ครั้ง ซึ่งถือเป็นวันสำคัญเพื่อให้ไปกราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประจำอยู่ในถ้ำ ชาวบ้านมักจะทำในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ทั้งนี้เพื่อร่วมกันสืบทอดบรรพบุรุษพุทธศาสนาตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนในการร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ตลอดจนเพื่อความ เป็นสิริมงคลในโอกาสขึ้นปีใหม่ตามธรรมเนียมไทย และวิถีปฏิบัติของชุมชนด้วย

❖ ประเพณีบุญเดือนหก

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

ประเพณีบุญเดือนหก เป็นประเพณีที่จัดขึ้นประจำปีเป็นประจำทุกปีเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยประชาชนร่วมกันทำจุดบั้งไฟเพื่อขอฝนตามความเชื่อของท้องถิ่น และมีการจุดบั้งไฟแข่งขันกัน มีการละเล่นเกี่ยวกับบั้งไฟ เช่น การแห่บั้งไฟมีการละเล่นล้อเลียนต่าง ๆ เดินไปตามถนนกันเป็นกลุ่มอย่างสนุกสนานเพื่อสร้างความสมัคคีในชุมชน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของประเพณีบุญเดือนหกหรืองานบุญบั้งไฟ

❖ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา

ประวัติความเป็นมา/ความสำคัญ

“เข้าพรรษา” แปลว่า “พักฝน” หมายถึง พระภิกษุต้องประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล มีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์และเผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่ประจำแม้ในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่นจนเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้ภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด ๓ เดือนในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี ถ้าปีใดมีเดือน ๘ สองหน ก็เลื่อนมาเป็นวันแรม ๑ ค่ำ เดือนแปดหลัง และออกพรรษาในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เว้นแต่มีกิจธุระจำเป็นซึ่งเมื่อเดินทางไปแล้วไม่สามารถจะกลับในวันเดียวได้ ก็ทรงอนุญาตให้ไปแรมคืนได้คราวหนึ่งไม่เกิน ๗ คืน เรียกว่า “สัตตาหะ” หากเกินกำหนดนี้ถือว่าไม่ได้รับประโยชน์แห่งการจำพรรษา จัดว่าพรรษาขาด

โดยปกติเครื่องใช้ของพระตามพุทธกาล ให้มีประจำตัวนั้นมีเพียงอัฐบริวาร ได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ เข็ม บาตร รัดประคด หม้อกรองน้ำ และมีดโกน กว่าพระท่านจะหาที่พักแรมได้ บางทีก็ฝนต้นฤดูเปียกปอนมาชาวบ้านที่ใจบุญ จึงถวายผ้าจำพรรษา หรือผ้าอาบน้ำฝนสำหรับให้ท่านได้ผลัดเปลี่ยนและถวายของจำเป็นแก่กิจวัตรประจำวันของท่านเป็นพิเศษในการเข้าพรรษา ผู้ที่มีคุณสมบัติครบตามพุทธบัญญัติก็นิยมบวช พระพุทธศาสนิกชนนิยมตักบาตรหรือไปทำบุญที่วัด นับเป็นประโยชน์ แม้การเข้าพรรษาเป็นเรื่องของพระภิกษุ แต่พุทธศาสนิกชนก็ถือเป็นโอกาสดีที่จะได้ทำบุญรักษาศีลและชำระจิตใจให้ผ่องใส ก่อนวันเข้าพรรษาชาวบ้านก็จะไปช่วยพระทำความสะอาดเสนาะ ซ่อมแซมกุฏิวิหารและอื่นๆ พอถึงวันเข้าพรรษาก็ไปร่วมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรมและรักษาอุโบสถศีลกันที่วัด บางคนอาจตั้งใจงดเว้นอบายมุขต่างๆ เป็นกรณีพิเศษ เช่น งดดื่มสุรา งดฆ่าสัตว์ เป็นต้น อนึ่ง บิดามารดามักจะจัดพิธีอุปสมบทให้บุตรหลานของตน ถือกันว่าเข้าบวชเรียน

และอยู่จำพรรษาในระหว่างนี้ จะได้รับอานิสงส์อย่างสูง เป็นเหตุให้มีประเพณีทำบุญเนื่องในวันเข้าพรรษา สืบมา

สำหรับการแห่เทียนพรรษาของชาวอำเภอภูพานั้น ถือว่าเป็นประเพณีทางศาสนา ซึ่งมีความเจริญในพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีมาเป็นเวลายาวนาน เป็นการแสดงออกถึงการยึดมั่นสืบสานงานบุญทางพุทธศาสนา และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความสามัคคีของคนในชุมชน ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดและสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ซึ่งคาดหวังได้ว่าประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นจะสืบทอดต่อไปอีกยาวนาน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลภูพาน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน ด้าน ๗ ดังนี้

- ❖ ด้านเกษตรกรรม
- ❖ ด้านหัตถกรรม
- ❖ ด้านศิลปกรรม
- ❖ ด้านแพทย์แผนไทย
- ❖ ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
- ❖ ด้านศาสนาและประเพณี
- ❖ ด้านอาหารพื้นบ้าน

ด้านเกษตรกรรม

➤ การทำเกษตรแบบผสมผสาน

ชื่อ-สกุล : นายวณิช เย็นสถิตย์

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๑๑ หมู่ ๓ ตำบลโนนคอม อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๕ เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘ อายุ ๖๖ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : -

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

เกษตรผสมผสาน คือ ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ มีสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดจะต้องสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นาอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการทำเกษตรหลากหลายกิจกรรมนั้นต้องทำในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน เกิดความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่มีปฏิสัมพันธ์ในทางเกื้อกูลซึ่งกันและกันของกิจกรรมการผลิต โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด และอากาศอย่างเหมาะสม เกิดความสมดุลของสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

รูปแบบการเกษตรผสมผสานช่วยสร้างภูมิคุ้มกันโดยลดความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของรายได้ เนื่องจากมีความหลากหลายในกิจกรรมการผลิต ทั้งปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ทำให้รายได้ครัวเรือนมาจากหลายกิจกรรมและสร้างรายได้อย่างสม่ำเสมอ ค่าใช้จ่ายลดลง รวมทั้งลดการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตภายนอก เกษตรกรสั่งสมกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการผลิตที่หลากหลาย สามารถพึ่งพาตนเองได้ เกษตรกรจัดสรรพื้นที่ตรงความต้องการในครัวเรือน มีการปลูกข้าว ไม้ผล พืชผักสวนครัว ขุดบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ไว้บริโภค ในครัวเรือนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของเหลือใช้ภายในพื้นที่ เช่น วัชพืชใช้ทำปุ๋ยชีวภาพ รากไม้ และกิ่งไม้ไว้ทำถ่าน

ทั้งนี้ เมื่อเกิดผลผลิตจากกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย จึงทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันผลผลิตให้เพื่อนบ้าน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสามารถขยายเครือข่ายการทำเกษตรดังกล่าวให้แพร่หลายไปสู่ระดับชุมชนได้ต่อไป

ด้านหัตถกรรม

➤ การทอผ้า

ชื่อ-สกุล : นางปราณี เดชบำรุง

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙๖ หมู่ ๒ ตำบลโนนคอม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๔ อายุ ๖๕ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ :-

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวภูผาม่านแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองทอมือ ประกอบด้วย ผ้านุ่ง และเสื้อสีดอกหมาก สำหรับ ผ้านุ่ง เรียกว่า “ผ้าควบ” ผ้าควบเกิดจากการนำเอาด้ายสองเส้นมาปั่นเข้าด้วยกันก่อนนำไปทอ จึงทำให้เกิดลวดลายผ้า ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลายหางกระรอก” โดยชาวบ้านซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมจะนำเอาสีของลูกหมากมาย้อมไหม ย้อมฝ้าย ดังนั้น ผ้าควบที่เป็นสีเอกลักษณ์ของชาวภูผาม่าน จึงเป็นผ้าสีหมากสุก ส่วนเสื้อสีดอกหมาก มีลักษณะ เป็นสีขาวนวลๆ ทั้งนี้เกิดจากการทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย ที่เป็นสีธรรมชาติจะไม่ย้อมสี ทั้งนี้มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายกันเองทั้งสิ้น ความงดงามโดดเด่นของเสื้อสีดอกหมากอยู่ที่ลายขีดที่นำมาขลิบปกเสื้อ แขนเสื้อ ชายเสื้อ ให้มีความโดดเด่น โดยจะต้องมีสีน้ำหมากเป็นองค์ประกอบในการตกแต่งให้สวยงาม ซึ่งชาวบ้านก็จะออกแบบลายขีดต่าง ๆ ตามความสามารถและความชอบของตนเอง ดังนั้นเกือบทุกครัวเรือน ของชาวภูผาม่านดั้งเดิมจะมีผ้าควบซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่เก็บสะสมไว้ ถ้าหากมีฐานะก็จะทำผ้าควบไหม แต่โดยทั่วไปก็จะนิยมทำผ้าควบฝ้าย บ้านทุกหลังจะเก็บผ้าควบไว้ให้บุตรหลานสวมใส่ในงานสำคัญต่างๆ อาทิ งานบวชงาน งานแต่งงาน งานบุญต่างๆ ตลอดจนงานประเพณีตรุษไทย

ทั้งนี้ ชาวภูผาม่านเชื่อว่า การร่วมทำกิจกรรมในงานบุญประเพณี ตรุษไทย ตลอดจนการได้สวมใส่เสื้อผ้า ทอมือจากผ้าควบ เสื้อสีดอกหมากตกแต่งด้วยลายขีดทอมือของตนเอง ถือว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามครรลองจารีต ประเพณีวิถีท้องถิ่น ซึ่งก็จะมี ความเชื่อว่าจะ เป็นสิริมงคลแก่ตนเองครอบครัวและมีความสุขสืบไป

➤ การทอผ้าพื้นเมืองทอมือ

ชื่อ-สกุล : นางสาวตรี จอดพรม

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙๓ หมู่ ๒ ตำบลโนนคอม อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๑ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๒ อายุ ๖๗ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ :-

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชาวภูพานแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองทอมือ ประกอบด้วย ผ้านุ่ง และเสื้อสีดอกหมาก สำหรับ ผ้านุ่ง เรียกว่า “ผ้าควบ” ผ้าควบเกิดจากการนำเอาด้ายสองเส้นมาฝั้นเข้าด้วยกันก่อนนำไปทอ จึงทำให้เกิดลวดลายผ้า ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลายหางกระรอก” โดยชาวบ้านซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมจะนำเอาสีของลูกหมากมาย้อมไหม ย้อมฝ้าย ดังนั้น ผ้าควบที่เป็นสีเอกลักษณ์ของชาวภูพาน จึงเป็นผ้าสีหมากสุก ส่วนเสื้อสีดอกหมาก มีลักษณะเป็นสีขาวนวลๆ ทั้งนี้เกิดจากการทอผ้าไหม ทอผ้าฝ้าย ที่เป็นสีธรรมชาติจะไม่นิยมย้อมสี ทั้งนี้มีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายกันเองทั้งสิ้น ความงดงามโดดเด่นของเสื้อสีดอกหมากอยู่ที่ลายขีดที่นำมาขลิบปกเสื้อ แขนเสื้อ ชายเสื้อ ให้มีความโดดเด่น โดยจะต้องมีสีน้ำหมากเป็นองค์ประกอบในการตกแต่งให้สวยงาม ซึ่งชาวบ้านก็จะออกแบบลายขีดต่าง ๆ ตามความสามารถและความชอบของตนเอง ดังนั้นเกือบทุกครัวเรือนของชาวภูพานดั้งเดิมจะมีผ้าควบซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่เก็บสะสมไว้ ถ้าหากมีฐานะก็จะทำผ้าควบไหม แต่โดยทั่วไปก็จะนิยมทำผ้าควบฝ้าย บ้านทุกหลังจะเก็บผ้าควบไว้ให้บุตรหลานสวมใส่ในงานสำคัญต่างๆ อาทิ งานบวชนาค งานแต่งงาน งานบุญต่างๆ ตลอดจนงานประเพณีตรุษไทย

ทั้งนี้ ชาวภูพานเชื่อว่า การร่วมทำกิจกรรมในงานบุญประเพณี ตรุษไทย ตลอดจนการได้สวมใส่เสื้อผ้าทอมือจากผ้าควบ เสื้อสีดอกหมากตกแต่งด้วยลายขีดทอมือของตนเอง ถือว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามครรลองจารีตประเพณีวิถีท้องถิ่น ซึ่งก็จะมีเชื่อว่าจะเป็นที่สิริมงคลแก่ตนเองครอบครัวและมีความสุขสืบไป

ด้านศิลปกรรม

➤ การสอนดนตรีพื้นบ้าน

ชื่อ-สกุล : นายอุทัย เพียรรักษา

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๗ หมู่ ๑ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๙ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๙๔ อายุ ๗๔ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : -

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นนักดนตรีพื้นบ้านในหมู่บ้านที่มีความสามารถพิเศษสามารถเล่นและถ่ายทอดการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานได้เกือบทุกชนิด ทั้ง พิณ แคน โปงกลางและอื่นๆ โดยเฉพาะ "โปงกลาง" นั้น สามารถเล่นและถ่ายทอดการเล่นได้เป็นพิเศษ โดยท่านเป็นหนึ่งในสมาชิกของชมรมวงดนตรีพื้นบ้าน ชมรมผู้สูงอายุ วัดเฉลียงทอง จะแสดงดนตรีพื้นบ้านในงานประเพณีต่างๆ และถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน ประชาชนที่สนใจอยากศึกษา

ผลงาน : สอนดนตรีพื้นบ้าน

ด้านแพทย์แผนไทย

➤ การนวดแผนโบราณ

ชื่อ-สกุล : นางสาวบัวเย็น นวนมา

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๖๗ หมู่ ๑ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๔ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๖ อายุ ๖๓ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๓-๖๑๒๒๙๑๖

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนวดแผนไทย หรือ การนวดแผนโบราณ เป็นการนวดชนิดหนึ่งในแบบไทย ซึ่งเป็นศาสตร์บำบัดและรักษาโรคแขนงหนึ่งของการแพทย์แผนไทย โดยจะเน้นในลักษณะการกด การคลึง การบีบ การดัด การดึง และการอบ ประคบ ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ "นวดแผนโบราณ" โดยมีหลักฐานว่านวดแผนไทยนั้นมีประวัติมาจากประเทศอินเดีย โดยเชื่อว่าน่าจะมีการนำการนวดเข้ามามีพร้อมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และมีการนำเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากนั้นได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากันกับวัฒนธรรมของสังคมไทย จนเป็นรูปแบบแผนที่เป็นมาตรฐานของไทยและส่งทอดมาจนถึงปัจจุบัน การนวดแผนไทยแบ่งเป็น ๒ สาย คือ สายราชสำนักและสายเชลยศักดิ์

การนวดแบบราชสำนัก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการนวดนี้คือ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ ผู้มีศถาบรรดาศักดิ์ที่อยู่ในรั้วในวัง ฉะนั้นการนวดจึงถูกออกแบบที่เน้นการใช้นิ้วมือและมือเท่านั้น และท่วงท่าที่ใช้ในการนวดมีความสุภาพเรียบร้อย มีข้อกำหนดในการเรียนมากมาย ผู้ที่เชี่ยวชาญทางวิชาชีพด้านนี้ จะได้ทำงานอยู่ในรั้วในวังเป็นหมอหลวง มีเงินเดือนมียศมีตำแหน่ง

การนวดแบบเชลยศักดิ์ เป็นการนวดที่ใช้ในระดับชาวบ้านด้วยท่าทางทั่วไป ไม่มีแบบแผนหรือพิธีรีตองในการนวดมากนัก อีกทั้งยังสามารถใช้อวัยวะอื่น ๆ เช่น เข่า ศอก เท้า เพื่อช่วยทุ่นแรงในการนวดได้ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการนวดแบบราชสำนักที่เน้นการใช้มือเพียงอย่างเดียว

การนวดไทยเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะที่มีมาแต่โบราณ เกิดจากสัจจะญาณเบื้องต้นของการอยู่รอด เมื่อมีอาการปวดเมื่อยหรือเจ็บป่วยตนเองหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงมักจะถูกปลอบประโลมด้วยวิธีนวดบริเวณดังกล่าว ทำให้อาการปวดเมื่อยลดลง เริ่มแรก ๆ ก็เป็นไปโดยมิได้ตั้งใจ ต่อมาเริ่มสังเกตเห็นผลของการบีบนวดในบางจุด หรือบางวิธี ที่ได้ผลจึงเก็บไว้เป็นประสบการณ์ และกลายเป็นความรู้ที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ความรู้ที่ได้จึงสะสมจากลักษณะง่าย ๆ ไปสู่ความสลับซับซ้อน จนสามารถสร้างเป็นทฤษฎีการนวด จึงกลายมาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีบทบาทบำบัดรักษาอาการและโรคบางอย่าง

ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน

- กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนคอม

ชื่อ-สกุล : นางตะวัน เต็มบุญ

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๗๑ หมู่ ๑ ตำบลโนนคอม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๒๕ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๒๒ อายุ ๔๗ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : -

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนคอม โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกต้อง ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนคอม

➤ กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนสว่าง

ชื่อ-สกุล : นายระลึก โทนเอี่ยม

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๒/๑ หมู่ ๖ ตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๓๐ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๘ อายุ ๔๕ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๓-๒๓๗๘๕๔๕

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนสว่าง โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกต้อง ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านโนนสว่าง

➤ กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเขินเหนือ

ชื่อ-สกุล : นางสาวรี เต็มวงษ์

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๑๘ หมู่ ๒ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๕ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๑๒ อายุ ๕๗ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๖๔-๓๙๘๘๓๙๒๖

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเขินเหนือ โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกต้อง ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเขินเหนือ

➤ กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านภูผาม่าน

ชื่อ-สกุล : นายวิวัฒน์ ศรีบุญเรือง

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๓ หมู่ ๑ ตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๒๘ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๗ อายุ ๕๒ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๙๒-๓๙๒๑๑๑๓

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านภูผาม่าน โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกวิธี ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านภูผาม่าน

➤ กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านท่ากระเปือ

ชื่อ-สกุล : นายพรสวรรค์ ประยูรชาญ

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๖๐/๑ หมู่ ๔ ตำบลภูผาม่าน อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๔ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๘ อายุ ๕๑ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๙๘-๑๘๕๖๔๙๔

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านท่ากระเปือ โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกต้อง ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านท่ากระเปือ

➤ กองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเซินใต้

ชื่อ-สกุล : นางนงนุช ชัยมหา

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๐๗ หมู่ ๓ ตำบลโนนคอม อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๒๔ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๙ อายุ ๕๐ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๐-๐๑๒๓๐๐๒

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงานกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเซินใต้ โดยกองทุนธนาคารขยะมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังเป็นการจัดการขยะที่ถูกต้อง ลดปริมาณขยะในชุมชน และเป็นการสร้างรายได้ เพิ่มสวัสดิการให้แก่ประชาชนในชุมชน

ผลงาน : กองทุนมาปนกิจสงเคราะห์ (ขยะบุญ) บ้านเซินใต้

ด้านศาสนาและประเพณี

➤ การทำขันหมากเบ็ง

ชื่อ-สกุล : นางสาวรี เต็มวงษ์

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๑๘ หมู่ ๒ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๕ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๑๒ อายุ ๕๒ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : ๐๖๒-๘๖๔๓๗๑๙

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขันหมากเบ็ง คือ กรวย หรือ ขวย ใบตองที่ประกอบขึ้นเป็นสี่เหลี่ยมฐานกลมและประดับด้วยดอกไม้ดอกไม้ใช้มักจะเป็นดอกไม้ขาวเช่น ดอกบานไม่รู้โรย ดอกกรัก แต่ห้ามใช้ดอกสีขาวย่างดอกจำปา และที่สำคัญไม่ควรใช้ดอกไม้แดง เพราะถ้าหากใช้ดอกไม้แดงจะเป็นเครื่องบูชาผีโขนหมากเบ็งที่นิยมทำและใช้ในการประกอบพิธีกรรมทั้งทางพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์จะมีอยู่ ๒ ชนิด ดังนี้

แบบ ๕ ชั้น คือ ซ้อนทับกรวยใบตองและประดับดอกไม้ขึ้นไป ๕ ชั้น อันมีความหมายถึงชั้นทั้ง ๕ หรือ ที่ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า เบญจขันธ์ ได้แก่

- รูป คือ ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด อันได้แก่ร่างกายและพฤติกรรม สสารและพลังงานด้านวัตถุ
- เวทนา คือ ความรู้สึก สุข ทุกข์ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง ๕ และใจ
- สัญญา คือ ความกำหนดได้ หมายถึง อันเป็นเหตุให้เกิดอารมณ์
- สังขาร คือ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต
- วิญญาณ คือ การรับรู้ได้ เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้กลิ่นได้รับรส ซึ่งทั้งหมดก็เป็น การรวบรวมขันธ์ทั้ง ๕ และสำรวมเพื่อน้อมบูชาพระรัตนตรัย

แบบ ๘ ชั้น คือ ซ้อนทับกรวยใบตองและประดับดอกไม้ขึ้นไป ๘ ชั้นอันมีความหมายที่แสดงถึง ธาตุทั้ง ๔ ที่รวมกันทั้ง ๘ ชั้นเป็นร่างกายทั้ง ๓๒ ประการซึ่งก็หมายถึงการนอบน้อมกายทั้งหมดเพื่อสักการบูชา

ผลงาน : ขันหมากเบ็ง

วิธีในการจัดทำ

วัสดุอุปกรณ์ ๑. ใบตองกล้วยตานี

๒. กรรไกร

๓. แม็คเย็บกระดาษ

๔. พาน

๕. เข็มหมุด

ขั้นตอนการทำ ๑. ทำกรวยด้านบนโดยฉีกใบตองขนาด ๖ นิ้ว และม้วนเป็นกรวย

๒. ฉีกใบตองขนาด ๓ นิ้ว จำนวน ๒๘ ชิ้น และพับมุม ๒ ซ้ำงเข้าหากันเป็นรูปสามเหลี่ยม จากนั้นนำมาประกอบกับกรวยล้อมกรวย ๔ มุม และเรียงกันลงมาจำนวน ๗ ชั้น

๓. ทำวงแหวนล้อมฐานกรวยโดยใช้ใบตองขนาด ๑ นิ้ว พับต่อกันเป็นวงล้อมฐานกรวยจนรอบกรวย จากนั้นนำมาวางประกอบบนพาน และใช้เข็มหมุดยึดพานกับชั้นหมากเบ็งไว้

➤ พิธีกรรมทางศาสนา

ชื่อ-สกุล : นายทอง กาดทอง

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๗๘ หมู่ ๒ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๐ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๔๗๙ อายุ ๘๕ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : -

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการพิธีทางศาสนา ซึ่งมีความรอบรู้ในด้าน พิธีการต่าง ๆ ทำหน้าที่ควบคุม ปฏิบัติการ จัดการ และประสานงานระหว่างผู้ร่วมปฏิบัติงานพิธี ตลอดจนจนถึงการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมพิธีทางพระพุทธศาสนาได้อย่าง ชัดเจนและถูกต้องตามโบราณประเพณีที่ได้มีการสืบทอดกันมา

ด้านอาหารพื้นบ้าน

➤ คั่วเนื้อ คั่วปลา

ชื่อ-สกุล : นางวิยะดา หนูทัศน์

ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๙๐ หมู่ ๑ ตำบลโนนคอม อำเภอภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น ๔๐๓๕๐

วันเดือนปีเกิด : วันที่ ๑๘ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๒๑ อายุ ๔๘ ปี

สัญชาติ : ไทย ศาสนา : พุทธ เบอร์โทรศัพท์ : -

ความสำคัญต่องานภูมิปัญญาท้องถิ่น

คั่วเนื้อคั่วปลา คือ อาหารพื้นถิ่นโบราณ โดยเป็นเมนูที่เกิดจากภูมิปัญญาการถนอมอาหาร โดยการนำเนื้อวัวหรือเนื้อปลามาย่างให้แห้ง โขลกกับเครื่องสมุนไพร ๘ ชนิด แล้วนำไปคั่วจนแห้งสนิท มีกลิ่นหอม รสเผ็ดเค็มกลมกล่อม นิยมกินคู่กับข้าวเหนียว

วัตถุดิบและวิธีทำ: ใช้เนื้อสัตว์ (เนื้อวัว, เนื้อหมู, หรือปลา) ย่างไฟให้สุกแห้งแล้วโขลกผสมกับสมุนไพร เช่น ขมิ้น ข่า พริกแห้ง กระชาย ตะไคร้ ใบมะกรูด หอมแดง และกระเทียม จากนั้นนำไปคั่วรวมกันจนแห้งสนิท (คล้ายๆ คั่วกลิ้งหรือน้ำพริกแห้งแต่เนื้อสัมผัสหยาบกว่า)

รสชาติ: มีรสชาติเค็ม เผ็ด และกลิ่นสมุนไพรเด่นชัด

